

”- - Det är nästan otroligt, att ett helt folk på över 700 000 människor kan gå i död okunnighet om sitt eget lands historia. Och detta kan ske ännu i vår tid, då intresset för forntid och fornminnen överallt är så starkt och det historiska medvetandet i alla länder visar sig så vaket. Huru skola Skånes barn lära sig älska sin historia - den må vara aldrig så värdefull och händelserik - då de icke ens få veta någonting om den? Det man inte känner, kan man ju omöjligt älska. - -

Den Skånepatriot, som väl en gång blivit övertygad om, att Skånes historiska problem är en allvarsfylld verklighet, han låter ej tankarna lägga sig till ro, förrän han funnit en verklig och grundlig lösning av detsamma. - - -"

Ur "Det skånska problemet" av Berndt David Assarsson.

BÖRJAN TILL SLUTET

Kriget i Skåneland 1657-1658.

Kriget i Skåne började redan på sommaren 1657, då den svenske riksdroten Per Brahe bröt upp från Laholm den 17 juli med en styrka om cirka 3 000 man. Det närmaste målet var Båstad. Mellan sig och riksgränsen mötte Brahe ett skånskhalländskt friskyttcuppbåd, som svenskarna föredrog att kalla "krabater och buskeklippare" eller "skälmar och rövarepack" eller ändå värre med det inlånade skällsordet "snaphanar". Ja, - det var många benämningar våra förfäder fick, därför att de med vapen i hand inte gjorde sig skyldiga till annat än att försvara sitt land, vilket de för övrigt fått vänja sig vid sedan hundratals år. De kände ju dessutom inkräktarna sedan gammalt alltför väl.

Den här styrkan leddes av en av de legendariska friskyttledarna "Göingehövdingen" Svend Povlsen. Strax söder om Hemmelslöv stötte den två kompanier starka friskyttcupvdelningen samman med svenskarna. Utgången var given, det räckte inte med två kompanier mot 3 000. Enbart trettio man kunde ta sig till Engelholm. De övriga föll för sitt land mot en numerärt överlägsen fiende.

Det var nu fritt fram mot Skåne för svenskarna trodde Brahe. Vid Engelholm blev det stopp. Där mötte svenskarna en jämbördig motståndare i form av 3 000 ryttare under danske underbefähavaren Ulrik Kristian Gyldenlöve. Efter en skärmytsling vände svenskarna ryggen åt Skåne den 20 juli, då de drog sig tillbaka till Halland. Kvar på slagfältet blev ett tjugotal från vardera sidan.

Efter ett nytt försök av Brahe att sätta sig fast i Skåne i trakten av Engelholm, fick han än en gång återvända tillbaka norrut över Hallandsåsen den 13 augusti, trots han nu utökade sin här till omkring 4 400 man. Bidragande orsaker torde sökas i den mot svenskarna fientliga stämningen i Halland och de starka skånska bondecuppbåden under länsmanen i Landskrona Knud Ulfeld.

Fredrik III påbjöd vid den här tiden ett allmänt folkcuppbåd i Skåne till landets försvar. Alla vapenföra bönder och borgare mellan 18 och 50 år skulle mönstras

och beväpnas. Den danska armén, förstärkt med skånska friskyttförband, avancerade under förhösten över Hallandsåsen. Den 2 september möttes de båda härarna vid Genevadsbro. Slaget, som varade i sex timmar, utföll emellertid till nackdel för den dansk-skånska hären under Skånes befälhavare Axel Urup. Något avgörande nederlag blev det dock inte. Det framgår också genom att förlusterna i människoliv blev ringa. Blott ett åttiotal man på båda sidor stupade i striden.

Under sommaren 1657 fick Per Brahe överlämna befälet över den svenska armén i Halland till Gustaf Otto Stenbock. Denne ställde sin färd först mot Markaryd och härifrån söderut. Den 9 september gick han över riksgränsen mot Skåne. Samma kväll tog han sitt högkvarter i Örkelljunga. Utan reguljära stridshandlingar förde han hären mot Fagerhult den 20 september. Här kom den svenska hären att uppehålla sig till den 1 oktober, ständigt oroad av göingska friskyttförband. Aktiviteten var så stor att ingen mindre svensk avdelning kunde operera på egen hand utan risk för livet. Till detta kom den begynnande bristen på proviant, som för övrigt inte kunde förnyas på grund av det totala motståndet från den fiendliga befolkningen. Som kronan på verket kom oroande rapporter om den danska huvudhärens rörelser dels mot Halland och dels i kringgående form genom Helgeådal mot Småland. Då det nu gick upp för Stenbock att han fått andra motståndare än de han räknat med, fann han för gott att utrymma Skåne och ge sig iväg mot Halland.

Då svenskarna den 3 oktober befann sig i Kattarp, blev de överraskande angripna av den danska armén under befäl av Fredrik III. Enligt en källa skall Stenbock bittert ha anmärkt, att de sårade svenska ryttarna fått sina blesyrer på ryggen, - en talande erinran om att svenskarna nu lade "benen på ryggen". Genom denna träffning blev såväl Skåne som Halland befriade från det svenska krigsoket. Axel Urup övertog befälet av den skånska armén då Fredrik III återvände till sin huvudstad den 9 oktober. Den dansk-norska armén under Iver Krabbe stod vid samma tid i Bohuslän.

Det var den militära ställningen under senare delen av 1657. Kriget hade förts med växlande lycka sedan sommarens inledning, dock med övertag för den danska armén, förstärkt med skånska och halländska friskyttförband, efter träffningen vid Kattarp. Strategiskt sett var den dansk-skånska ställningen synnerligen gynnsam vid utgången av det första krigsåret.

I början av 1658 spreds alarmerande rapporter i Skåne om vad som höll på att hända i det danska moderlandet och att fredsunderhandlingar stod för dörren. Med hänsyn till den gynnsamma utgången av kriget i Skåne och att en dansk-norsk här fanns tillgänglig i norr fann man dock inte anledning till någon större oro. - Tyvärr, - med tanke på vad som nu vilade i det fördolda för stora delar av det skånska och blekingska folket.